

A PARANCSNOK

VARGA ZOLTÁN

Jó ideje a dzsungelben voltunk már, s nem egy véres összecsapás volt mögöttünk, amikor először ejtettünk foglyokat. Mert korábban senki sem merete megadni magát nekünk. A rólunk szóló rémtörténetek, amelyekkel az ellenünk harcoló katonák fejét tömték, úgy látszik, nem maradtak hatástalanok. Minduntalan üldözőttekké váló üldözőink vérengző fenevadaknak hittek bennünket, s bármi áron is elkerülték, hogy a kezükre jussanak. Végső szorultságukban inkább magukba eresztették utolsó golyójukat, vagy ráfeküdtek egyetlen megmaradt kézigránátjukra, mint hogy felemeljék a kezüket. Inkább a halált választották, mert úgy hitték, ha a kezünk közé kerülnek, még a halálnál is rosszabb sors várja őket. No de akárhogy is volt, nem tagadom, én csak örültem ennek. Mert csakis az én nyakamba szakadt volna a gond: mi az ördögöt csináljunk velük?

De ez a két fickó rögtön feltartotta karját, amikor eléjük toppantunk. Igaz, egyedül voltak; a közelben senki sem volt, aki a segítségükre sietett volna. Nem tudom, talán valahogy elszakadtak a csapattestüktől. Vagy szándékosan akartak volna lemaradni? ... Nem, ezt aligha tehették volna. Aligha lett volna hová szökniük. Mert a hazájuk messze volt; viszonylagos bátorságukat éppen az magyarázta, hogy az ellenség harcosainak nincs hová szökniük. Azt pedig mégsem hiszem, hogy egyenesen hozzánk... No de mindegy, a lényeg az, hogy sem ellenállni, sem menekülni nem próbáltak. Legalábbis így mondták az emberek, akik hozzám kísérték őket.

Amikor megláttam a két alakot, talán majdnem annyira megijedtem, mint ők maguk. De ez persze nem látszott rajtam. Kezemet revolvérem agyán tartva, résre húzott szemmel, keskenyre préselt szájjal, összevont szemöldökkel néztem rájuk. Csakhogy volt egy belső arcom is, tanácstalanul kerekre nyílt szemekkel, félig nyitva maradt szájjal; és belső, láthatatlan testtartásom is, vállvonogatásra, tenyérkifordításra készen. Némán néztem őket. Egyikük magas volt, széles vállú, s nagy lapáttenyerei voltak: nekem legalábbis először ez tűnt fel rajta; a másik alacsonyabb, inkább amolyan nyiszlett, vékonypéznű. De valószínűleg füрге, gyors mozgású: nyugtalanul ide-oda rebbenő tekintetéből legalábbis ezt lehetett kiolvasni. A másiké tompa volt és ködös, mint akinek minden mindegy... Ez volt a pillanat, amitől rettegettem. És amiről tudtam, elkerülhetetlenül bekövetkezik egyszer.

— Határozz, parancsnok, mit csináljunk velük — szolt hozzám egyik emberem, akit általában csak Kígyónak hívtunk. A legügyesebb felderítők volt; ha a terepet kellett kikémleni, úgy kúszott előre, nesztelenül, egyetlen száraz gallyat sem recscentve, mint a kígyó. Néha egészen az ellenséges tábor közelébe lopózott, s vissza is tért épségben, anélkül, hogy észrevették volna.

— Elintézzük őket? — kérdezte aztán sóváran felvillanó szemmel, miután tünődve néma maradtam.

— Egyelőre őrizzék őket — mondtam erre. — Később majd meglátjuk.

— Nekünk is kevés az élelmünk, parancsnok — vetette ellen Kígyó. Látszólag közömbös volt, csak úgy mondta, mintha mellékesen jegyezte volna meg.

— Ezt én is tudom — szoltam erre élesen. — De most így határoztam. Kötözzék meg őket, és vigyázzatok rájuk.

Pedig akár rögtön jóvá is hagyhattam volna Kígyó javaslatát. Sőt tudtam is, hogy ezt kellene tennem. Helyzetünk — legalábbis egyelőre — nem tette lehetővé, hogy foglyokat ejtsünk. Amellett, hogy csakugyan szűkében voltunk az élelemnek, csak megnehezítették volna mozgásunkat. Nem hurcolhattuk magunkkal őket mindenhová, no és az őrzésük is leköt legalább egy embert... Ezenkívül pedig idegenek voltak. Egy kukkot sem értettek a nyelvünkön, s mi is alig az övékén; tehát mindenképpen nehezen boldogultunk volna velük. Mert ha a mieink közül lettek volna, már úgy értem, azok közül, akik a másik oldalon harcoltak, akkor persze meg is próbálhattunk volna valamit a fejükbe verni. Megkérdezhettük volna tőlük, gondolkodtak-e már azon, helyes irányba fordították-e a fegyverük csövét? Mivel sokan kerültek át hozzánk a túlsó oldalról, gyakran fegyverrel együtt: fegyverkészletünk egy tekintélyes része onnan származott... De ezekkel ugyan mire mehettünk volna?... Vagyis nagyon jól tudtam, mit kellene tennem, mégis időt szerettem volna nyerni. Talán mert a Kígyó szemében felvillanó láng egyszerre rendkívül ellenszenvesnek tetszett. Mintha csak várt volna a pillanatra, amitől rettegetem. És bár nem sok reményt vettem a vállalkozásba, egy emberemet üzenettel még aznap este a titkos főhadiszállásra küldtem. Nagyon jól tudtam, az a szabály, hogy egyelőre nem ejtünk foglyokat, mégis feltettem a kérdést, nem tudnának-e két foglyot valahol elhelyezni.

Azon az estén pedig a két fogoly is ott kuporgott velünk a tűz körül. Hogy enni tudjanak, kezüket feloldoztuk; csak a lábukon hagytuk meg a köteléket. De ez is csak amolyan óvatossági intézkedés volt, mert látszott rajtuk, egyikük sem merné megkísérelni a szökést: fegyverünk még evés közben is ott hevert a kezünk ügyében. Különben, ahogy ott ültek velünk, még mindig ijedten néztek ránk: tekintetük nyugtalanul ugrált ide-oda. Most már a nagyobbiké is; valamennyire mintha levetkőzte volna tompa egykedvűségét. De az ennivalót mindketten mosolyogva fogadták. Utána egy kicsit mintha meg is nyugodtak volna. Később valaki előszedte a szájharmonikát, amit a kisebbik zsebében találtunk. Kézről kézre járt, vagy talán inkább szájról szájra, az emberek próbálgatták, de senki sem tudott valami rendes dallamot kihozni belőle. Aztán valaki odaadta a kisebbiknek, és rámutatott. Az mindjárt megértette miről van szó, és fújni kezdte. Valami idegen dalt

játszott, biztosan az ő hazájából valót, de az embereknek tetszett. Később egyikünknek eszébe jutott, kérjük meg, próbáljon valamit játszani a mi dalaink közül. Hogy megértesse magát, elkezdett énekelni, s közben hol a saját szájára, hol a szájharmonikára mutogatott; a fogoly pedig bólogatott, hogy érti, mit akarunk. Újra megszólaltatta a hangszert, megpróbálta eltalálni a hangokat, majd a másik szájára mutatott, hogy ismételve meg az éneket. Aztán újra megkísérelte és még néhányszor, de sehogyan sem ment. Az emberek nevettek: a végén maga a fogoly is nevetett, és széttárta a karját. Csak Kígyó nem nevetett. Illetve, mintha mindenáron magába gyömösölte volna feltörő nevetését; még a legkisebb mosolyt is. Csak ült, szűrős szemmel nézte a két foglyot, időnként pedig a fegyvere ravaszával játszott. Én pedig nagyon furcsán éreztem magam. Belülről szüntelenül az a kérdés bökődött: mi lesz, ha a főparancsnokság nem hajlandó átvenni a foglyokat? Sőt lehet erre számítani egyáltalán? Ha nem vacakolok annyit, már rég túl lehetnék az egészen...

Emberem csak két nap múlva érkezett vissza. A válasz rövid volt és határozott: harcunk jelenlegi szakaszában lehetetlen foglyokat tartanunk. Visszavonultam barlangunk legmélyére; mert abban az időben éppen a magas hegyek közt húztuk meg magunkat, és rejtkehelyünk egy kis barlang volt. Elszívtam egy cigarettát, aztán újra kiléptem. Essünk rajta túl minél előbb.

Először arra gondoltam, egyszerűen Kígyóra bízom a dolgot: vigye félre őket, és eressen beléjük egy sorozatot. De aztán másképp határoztam: úgy véltem, jó, ha megedződöm. És valamennyiünknek edződ-nünk kell.

Felsorakoztattam az embereket, aztán elővezettem a foglyokat. Pár szóval közöltem a főparancsnokság rendelkezését. Az arcok általában közömbösek maradtak, egyikük másikuk szemében azonban érezhető elégedettség tükröződött, másokén viszont mintha arnyék futott volna át. De senki sem szólt egy szót sem. A két fogoly persze egy kukkot sem értett az egészből. De lehet, hogy csak a szavaimat nem értették; mert talán már mikor a felsorakozott csapatot megpillantották, rosztat sejtettek. Arcukon egyre világosabban mutatkozott a nyugtalanság.

— Ki vállalkozik a végrehajtásra? — kérdeztem váratlan ötlettől vezérelve. Arra gondoltam, lássuk, kinek tetszik igazán ez a mulatság.

Kígyón kívül még négyen jelentkeztek: többen, mint gondoltam volna. Mindössze huszonhatan voltunk még akkor.

— Elsőnek én jelentkeztem — szölt Kígyó, amikor látta, hogy tétován szemlélem az öt jelentkezőt.

— No jó. Akkor csináld.

Valamiféle undor vagy borzadás lehetett az arcomon, mert váratlanul mintha megingott volna: — Vezessem el őket? — kérdezte.

— Ne. Itt — mondtam keményen. Ha már kegyetlennek kell lennem, gondoltam, akkor az leszek önmagammal szemben is. És mindenkivel. Senkinek sem engedem meg, hogy kivonja magát a látvány alól. — Mindnyájunknak látnunk kell, hogyan végzik azok, akik... — Olyasmit akartam mondani, hogy „betolakodóként a mi földünkre teszik a lábukat” vagy valami más hasonlót, de aztán fölöslegesnek tartottam befejezni. Embereim így is megértették. Kígyóra néztem: géppisztolyának ravaszát babrálta. — Nahát akkor...

— Adjunk nekik cigarettát? — kérdezte váratlanul. — Azt mondják, így szokás... — Egy kicsit mintha bizonytalan lett volna.

— Ne húzzuk az időt. Végezzünk gyorsan.

A két fogoly mintha most értette volna meg végérvényesen a helyzetet. Nyilván eddig is sejtették, de mintha nem akartak volna hinni a szemüknek. A nagyobbik egyébként nem látszott különösebben megdöbbennek, csak mintha még jobban hatalmába kerítette volna az a bizonyos tompaság, ami nem is hagyta el soha egészen. De a kisebbik egyszerre beszélni kezdett. Az ő nyelvén persze, amiből majdnem semmit sem értettünk, és amit értettünk, arra sem figyeltünk oda. Mégis mondta, egyre sebesebben és hangosabban. A végén már rikácsolt, amúgy is elég magas hangja egészen sipitóssá vált, és sírva térdre vetette magát. Ebben a helyzetben érte Kígyó sorozata.

Megtöröltem a homlokomat. Egyszerre úgy éreztem magam, mintha végtelen kimerítő út után, utolsó erőfeszitésemmel érkeztem volna meg valahová. És ellenállhatatlanul szükségét éreztem egy cigarettának. Pedig igyekeztem beosztani a készletemet.

Később, a tűz körül a szokottnál is nagyobbának tűnt fel a csend. Az emberek alig szóltak egymáshoz. Valaki a szájharmonikát nyugagatta, de képtelen volt kipréselni belőle valami épkézláb melódiát. Egyesek szokatlanul sápadtnak látszottak; volt aki alig nyúlt az ételhez. De talán nincs is ezen semmi csodálni való: valamennyien kezdők voltunk még. Már úgy értem, hogy e téren... Kígyó ellenben annál többet evett: állkapcsa falánkul rágott, és mintha minden mozdulata még keményebbé, magabiztosabbá vált volna. Mintegy megerősödött, valósággal megnövekedett. Szeme viszont most mintha kevésbé lett volna résszerű, kissé jobban megnyílt, és valami bágyadt, jóleső ernyedtséget sugárzott, arcvonásainak feszültsége is láthatólag felengedett; egészében úgy hatott, mintha valamilyen hosszabb időn át kínzó vágyát elégítette volna ki. Szinte ránézni sem bírtam; igyekeztem elfordítani róla a tekintetemet. Két nap múlva valósággal kő esett le a szívemről, amikor egy veszélyes felderítő feladatáról nem tért vissza többé. Megvallom, egy kicsit reméltem is, hogy így történik. Csak éppen nem mertem komolyan remélni. Hirtelen mintha minden rendbe jött volna.

Sajnos csak rövid időre. Mert körülbelül egy hét múlva újabb foglyot ejtettünk. Kerek arcú, kicsit tömzsi fickó volt, majdnem színtelen, tágra nyílt szemekkel; érdekes, vannak emberek, akikről a legnagyobb megerőltetés sem képes leszedni a kilókat. Dühös voltam, miért nem végeztek vele ott a helyszínen, ahelyett, hogy elfogják, de hát az emberek sajnálták összeyuggatni és bevérezni a ruháját. És ez semmi esetre sem volt mellőzhető szempont; egy szót sem szólhattam ellene. Ezúttal egy Vadmacskának nevezett harcos volt az ítéletvégrehajtó: felszólításomra elsőnek ő jelentkezett. Teljes tíz nappal élte túl a napot, amelyen az esemény történt, mert nem sikerült neki mindjárt megfelelő feladatot találnom, sőt első küldetéséről még épségben vissza is tért. A parancsot viszont nem is kellett kiadnom, mert mindkét esetben önként vállalta a megbízatást. Vakmerő harcos volt, sajnáltam is egy kissé. Mégis, eltűnése után újra helyreállt az egyensúly. Egészen a következő esetig.

Mert lassanként ez rendszeres gyakorlattommá vált. Valahányszor nem kerülhettük el, hogy foglyot ejtsünk, mindig kikeresem az önkéntes ítéletvégrehajtót, s utána az első adódó alkalommal valami veszélyes különleges feladat végrehajtására küldtem. Volt, hogy visszátért, volt, hogy nem. De ha épségben visszaérkezett, a következő kockázatos vállalkozásra ismét őt küldtem, s addig ismételtam ezt, míg el nem nyelte valahol a dzsungel sötétje. A legtöbbször azonban nem is kellett küldenem: az illető többnyire önként jelentkezett; ugyanúgy megtiszteltetésnek érezte a feladat vállalását, mint a foglyok likvidálását. Szívesen, mondhatni örömmel vállalta a veszélyt; elindulása előtt szeme csak úgy ragyogott a büszkeségtől. Ilyenkor szinte közel álltam ahhoz, hogy megsirassam ezeket az embereket. Akárcsak a kivégzés előtt álló foglyokat. Mégis, mindig megkönnyebbültem, ha nem láttam viszont őket többé.

És amíg ez tartott, ismételten át- meg átszeltük a dzsungelt, hol leereszkedtünk a síkságra, hol köddé válva, felszívódva, újra felhúzódtunk a hegyek közé. Titkos, kifürkészhetetlen utakon közlekedtünk, egyszer itt, másszor ott vettünk részt valami harci vállalkozásban. Csapatom közben kiegészült, megnövekedett, de majdnem teljesen ki is cserélődött. Régi embereim jórészt elestek vagy harcképtelenné váltak, de a sziklák között meghúzódó vagy sűrű erdőtől övezett falvakból újak csatlakoztak hozzánk. Az alaphelyzet azonban mit sem változott: önkéntes ítéletvégrehajtókat mindig éppen elegendő számban találtam. És többnyire ők voltak azok, akik a legvakmerőbb, legkockázatosabb harci feladatokat is lelkesen vállalták. Könnyen, különösebb megrendülés nélkül, sőt nemegyszer szinte örömmel osztogatták a halált, de majdnem ugyanilyen könnyen vállalták annak kockázatát is. Alapjában véve pompás fickók voltak, ők voltak a legügyesebb, legmerészebb harcosok: gondolkodás nélkül, villámgyorsan tudtak cselekedni, mozdulataik sebesek, ruganyosak voltak, keskeny, réssé húzott szemükben a sasok tekintetének élessége fényes acélpengeként vágott, lépteik nesztelenek, talpuk alatt alig recscentek az ágak. De ugyanakkor vagy talán éppen ezért volt bennük valami állati. A szónak abban az értelmében, hogy az állatnak nincs fogalma a halálról. Vagyis képtelenek voltak „átélni” a halált, felfogni az élet, illetve az élet kioltásának jelentőségét, másokra vonatkoztatva éppúgy, mint önmagukra nézve. Kegyetlenségük titka ugyanúgy ebben rejlett, mint a bátorságuké. Mind a halálfélelemhez szükséges fantázia hiányzott belőlük, mind pedig az a képesség, hogy a halálraitéltek helyzetébe képzeljék magukat. Harci érényeik tehát egyfajta fogyatékoságból származtak, sőt valószínűleg egészében véve sem voltak túlságosan értelmesek. Csapatom túlnyomórészt írástudatlan parasztokból vagy hegyi pásztorokból verődött össze, mégis, ha elnéztem őket, nem egyet közülük el tudtam képzelni könyv fölé hajolva is, sőt mint a jövő orvosát, mérnökét, tanárát. Az ítéletvégrehajtókat azonban sohasem — legfeljebb tisztii egyenruhában. Valahogy más volt az arcuk: túl sok volt rajtuk a kelleténél keményebb, szögletesen faragott vonás, a függőleges ránc a szemek között, túl éles volt a szájuk szöglete. Szemükből pedig hiányzott a tűnődés fátyla, ami éppen azokéban volt meg, akik gyakrabban sápadtak el, s könnyebben ment el az étvágyuk.

Sokszor töprengtem azon, vajon ezek az utóbbiak gyávák voltak-e. De azt hiszem, nem. Csapatomban nem volt gyáva ember! Mindössze arról lehet csak szó, hogy voltak olyanok is, akiknek nehezükre esett bátornak lenni. Éppúgy harcoltak, mint amazok; csak mintha nem az igazi feladatukat teljesítették volna. Nem a maguk szerepét játszották, és így nagyobb erőfeszítésükbe került hősnek lenni. De talán éppen ezért sokkal inkább voltak hősök... Na de bárhogy is volt, én mindenképpen sokkal jobban szerettem őket amazoknál. Úgy éreztem, vigyáznom kell rájuk: vigyáznom, hogy megérhessék igazi feladatukat; a szerepet, amit csakis ők játszhatnak majd el. Amennyire lehetséges volt, igyekeztem távol tartani őket a legveszélyesebb pontoktól, s ez nem is volt éppen könnyű feladat. Hiszen az ő szemük előtt is hősi eszmények lebegtek; mélyen eltemetett adottságaikról pedig semmit sem tudtak. Így aztán még az is megesett, hogy némelyikük kivégzés végrehajtására jelentkezett: nyilván mert az erő, a férfiasság jelenék érezte, ha képes erre, vagy mert úgy vélte, neki sincs joga kivonni magát az ilyenfajta munka alól. Ilyenkor többnyire valami ürügyet kerestem, hogy vállalkozásának elejét vegyem. Ha viszont erre nem volt mód, kivételt tettem vele, nem küldtem különlegesen veszélyes feladatok végrehajtására. Csakis abban az esetben, ha csalódtam benne; ha tette után nem látszott megrendülnök, ha kiderült róla, hogy lépése nem valami önmagára erőszakolt magatartás következménye, hanem az egésznek több köze van igazi természetéhez, mint ahogy hittem. Az ilyeneket különösen meggyűlöltem: csalódást okoztak, megrendítettek emberismeretembe vetett hitemet. Ilyenfajta kiábrándulás azonban ritkán ért: a legtöbb esetben helyesen ítéltem meg az embereket; úgy látszik, megvan bennem a képesség, hogy az emberek arckifejezéséből olvassam ki, mi rejlik bennük. Ahogy pedig az idő előrehaladt, az effajta vizsgálódás valósággal a szenvedélyemmé vált. Valahányszor új ember csatlakozott hozzánk, rögtön ebből a szempontból vettem szemügyre: igyekeztem eldönteni, melyik csoportba tartozik. A többség persze nem tartozott egészen az egyikhez sem, inkább valahol középen állt; mégis, homályosan már ekkor sejteni lehetett, melyik oldalhoz áll közelebb. Később pedig a gyakorlat mindig határozottan megmutatta, kit hová sorolhatok. A küzdelem választóvízében végül is minden tisztán megmutatkozott.

Én pedig ennek alapján jártam el. Következtesen, de természetesen nem minden kétely és belső bizonytalanság nélkül. Mert nemegyszer felvetődött bennem a kérdés: mi lenne, ha inkább ítéletvégrehajtóimat kímélném, azokat, akik számára nem jelent különösebb megrázkódtatást sem ölni, sem bátornak lenni? Még elgondolni is félelmetes, hogy ez esetben egységem micsoda legendás hőstettekre képes, pokoli harci csapattá vált volna. Hogy mi mindent vihetett volna végbe. És hogy egész harcunknak is mennyivel inkább hasznára lehetett volna, illetve lehetne most is. De gyakran úgy egészben is lelkipurdalást éreztem, amiért ilyenformán válogatok az emberek között. Mert más kijelölni valakit a halálra, mint úgy kockáztatni mások életét, hogy a választást magának a halálnak, azaz a véletlennek engedjük át. És ez még akkor is érvényes, ha érvényes az is, hogy más kioltani olyan valaki életét, aki a következő pillanatban velünk végezhet, s más fegyvertelen, összekötözött kezű és lábú embereket a halálba küldeni, akik már nem

ellenségeink, csak azok voltak. Gyakran töprengtem ezen elalvás előtt a tűz mellett, pokrócumba csavartan, hátam alatt a takarón át is érzett kemény rögökkel, vagy a hosszú, fásasztó, szótalán menetelések közben, végig az őserdő rejtett, de célhoz vezető útjain. De mindez csak amolyan belső dolog volt, mert gyakorlatom nem tudtam változtatni, és nem is akartam igazán. Önkéntes ítéletvégrehajtóim jelenlétét képtelen voltam elviselni. Bár részben az én teremtményeim voltak, hiszen én tettem lehetővé számukra, hogy azzá legyenek, amivé váltak, mégsem tudtam nekik megbocsátani azokat a tulajdonságokat, amelyek eleve bennük rejlettek. Tehetetlenül sodródtam tehát, tovább azon az úton, melyen elindultam. Anélkül, hogy tudtam volna, végül is hová vezet. Mert valami baljós sejtetem azért mindig ott vibrált bennem: hogy nem jó vége lesz az egésznek. És persze azt is sejtettem, hogy egész idő alatt valami olyat teszek, ami meghaladja parancsnoki hatáskörömet. Olyan valamibe ártom magam, ami nem tartozik rám... És tudtam, előbb-utóbb történni fog valami. Elkerülhetetlenül történni fog...

Egy napon futár érkezett. Üzenetet hozott: azonnal menjek a főparancsnokságra. Hogy miért, arról nem szólt az üzenet. De valahogy sejtettem, mit akarnak tőlem. Pedig semmi okom nem volt ezt hinni: nem vettem észre, hogy bárki is felfigyelt volna különös gyakorlatomra. Hiszen mindenki előtt világos lehetett: a legveszélyesebb, legkockázatosabb vállalkozásokra a legbátrabb, legkiválóbb harcosokat kell küldeni. És az is, hogy többnyire ezek azok, akik többé nem térnek vissza. Mégis rögtön azt kérdeztem magamtól: ugyan ki köphetett be? ... Pedig valószínűbbnek látszott, hogy valami egészen másért hívatnak. Talán valami új parancs, titkos taktikai utasítás, amit nem akarnak közvetítőre bízni...

A Főparancsnok négy szemközt akart beszélni velem. A föld alatti helyiségben csak egy kis olajlámpa égett. De a Főparancsnok arcát teljes fényben mutatta meg: tekintete mintha röntgensugarakat bocsátott volna ki. Röntgensugarakat, amelyek behatolnak a bordáim közé, körültaogatják, kirajzolják a szívemet, átfúrják a koponyacsontomat, és kristálytisza fényben mutatnak meg mindent, semmit sem hagyva feltáratlanul, a legtitkosabb zugot sem. Az a tekintet volt ez, amiért mi valamennyien bármely pillanatban készek voltunk tűzbe menni, életünket áldozni, egyetlen másodpercnyi habozás nélkül. És az a tekintet, amiről mindannyian tudtuk, hogy semmi sem marad rejtve előtte. Egy pillanatig sem volt már kétséges számomra, miről lesz szó. Pedig nem látszott különösen támadónak ez a tekintet, inkább valami megértő, majdnem részvételtjes gondterheltség tükröződött benne. Egyszerre volt fürkésző és szájakozó.

Miután régi ismerősként üdvözöltük egymást, mosolyogva kérdezte: — Te, mondd csak, mi történik tulajdonképpen nálatok? — Beszéd közben két karját meglehetősen előrenyújtva pihentette az asztalon, s kezeit lazán egybekulcsolta.

— Valami különös dolognak kellene történni? Valami furcsának? — Tökéletesen tisztában voltam vele, hogy hasztalan minden tagadás, egyelőre mégis úgy tettem, mintha nem érteném, miről van szó. Igaz, e pillanatban nem is kellett még okvetlenül értenem.

— Nem „kellene történni”. Történik. — Cseppet sem emelte fel a hangját. Maga a pusztá hangsúly azonban mindent kifejezett.

— Nem tudom, mire gondolsz. — Talán nem is egészen szándékosan, gépiesen tovább tagadtam.

A Főparancsnok főlemelte kezét, és kisimitott egy homlokába eső hajtincset. Gyakori mozdulata volt ez. Annyira gyakori, hogy akarva, nem akarva sokan utánozták; olyanok is, akiknek nem volt hajtincsük. Továbbra is tűnődve nézett rám:

— Én téged régi, kipróbált, megbízható harcosnak ismerlek — szólalt meg aztán elgondolkozva. — Mondd meg nekem, hogy lehet az, hogy a te egységedben mindig a legkiválóbb harcosok esnek el?

— Azt hiszem, ez többnyire a legkiválóbbakkal szokott megtörténni.

— De nálad mintha túlságosan sokszor történné. Mindig a régi kipróbált emberek. Akik megedződtek, megkeményedtek.

— Talán túlságosan is megkeményedtek.

Ez már beismerés volt. De mondom, eddig sem tagadtam igazán, s egy pillanatig sem volt kétséges előttem a dolog kimenetele.

— Mit értesz azon, hogy *túlságosan is* megkeményedtek?

— Hidegvérrel tudtak gyilkolni. És szívesen...

— Csakhogy te előbb próbának vetted alá őket. Hogy megbizonyosodj róla, kik a kemények, s mennyire azok.

— Rendszerint ők maguk kívánták ezt a próbát. Bizonyítani akarták a keménységüket.

— Az is elég, hogy ezt lehetővé teted a számukra. Miért bíztad önkéntes jelentkezőkre az ítéletek végrehajtását?

Hosszabb ideig, talán egy percig is néma maradtam. Leeresztett pilláim alól most is az összekulcsolt ujjakat néztem: szép, hosszú ujjú kezei voltak a Főparancsnoknak, viszonylag kicsik, majdnem nőiesek. Összeszorított ajakkal hallgattam. Pedig rengeteg mondanivalóm lett volna. Szerettem volna megmagyarázni, hogy úgy gondoltam, ha már embereim egy részének mindenképpen meg kell halnia, hát haljanak meg azok, akik ezt leginkább megérdemlik. És hogy vannak emberek, akik eleve, alkataknál fogva túl „kemények”, s ha megérik a győzelmet, e tulajdonságuknál fogva később csak kárt okozhatnak. Meg hogy vannak emberek, akikre viszont vigyázni kell, mert igazi értékeiket csak később bizonyíthatják. De tudtam, hogy mindezt hiába magyaráznám. A Főparancsnok figyelme ugyan mindenre kiterjed, semmi sem marad rejtve előtte, mindenre előre gondol, ezt azonban nem értené meg. Vagy hiába értené meg: semmit sem kezdhetne a megértésével.

Ezért végül csak ennyit mondtam: — Azt hittem, az én hatáskörömbe tartozik, hogyan hajtatom végre az ítéleteket. Úgy tudom, erre vonatkozólag nincs semmiféle külön utasítás.

— Formálisan nincs. Mégsem lehet mindegy, hogy valaki a saját hatáskörén belül hogyan jár el. Ez végül is sok mindenre fényt vet.

— És az én esetemben mire vet fényt?

A Főparancsnok arca most megkeményedett: — Arra, hogy képtelen vagy megérteni, nekünk most mindenekelőtt olyan emberekre van szükségünk, akik minden idegszálukkal gyűlölik az ellenséget és mindenre képesek. És hogy valami elvont alapon történő igazságszótásnak most nem lehet helye.

— Értelek — mondtam csendesen. — Valójában ilyenféle válaszra számítottam.

— Gondolod, hogy létezik más lehetséges válasz is?

— Nem hiszem... Nem tudom...

Azt hiszem, lehetett valami furcsa a hangomban, vagy talán a szememre borulhatott fátyol, mert a Főparancsnok egyszerre újra szelídebb hangra váltott. — Értsd meg, ezen az alapon magadat is bűnösnek tarthatnád. Vagy akár engem is... Túlméretezett és rossz irányban ható lelkiismerettel senkinek sem használunk.

E pillanatban villant át rajtam, hogy én magam sem a nekem megfelelő szerepet vállaltam. Hogy talán kezdettől fogva olyan feladatra vállalkoztam, ami idegen a természetemtől, és tulajdonképpen az a baj, hogy erőszakot tettem magamon.

— Tökéletesen értelek — feleltem újra tompán. Azután a pisztolytáskámhoz nyúltam: miközben lecsatoltam, figyeltem, nem tesz-e megelőző mozdulatot, nem ért-e félre szándékomat. De két keze továbbra is úgy maradt előtte, lazán összekulcsolva. Kihúztam a pisztolyt, és egyetlen szó nélkül az asztalra tettem.

A Főparancsnok éppen csak egy pillantásra méltatta. — Vedd vissza — mondta röviden. Hangját most sem emelte föl.

Csodálkozva néztem rá: — Azt hittem, fogoly vagyok.

— Úgy véled, rászolgáltál?

— Nem tudom. Én már régóta nem tudom, ki mire szolgált rá.

— Vagyis alkalmatlannak érzed magad a feladatra, amit eddig betöltöttél?

— Így is lehet mondani.

— Sajnos nekem is ez a véleményem... De azért vedd vissza. Még szükséged lesz rá.

Lassan a pisztolyért nyúltam. Elvettem az asztalról, és a tokjába csúsztattam.

— Hát akkor parancsolj, s én engedelmeskedem. Bármit mondj is, azonnal megteszem.

Nem válaszolt mindjárt. Csak merőn nézett rám. Tekintete átható volt, mégis mintha szeretet áradt volna belőle. Egyszerre volt szikrázó, harcra tüzelő és lefegyverző, magához láncoló. Az a tekintet volt ez, amiért valamennyien mindenre képesek vagyunk. Azt hiszem, ha e pillanatban fegyverrel támad rá valaki, habozás nélkül a fegyver csőve elé vetem magam.

— Van egy foglyod kéznél? Ha akarod, itt, most, azonnal...

A Főparancsnok elmosolyodott, felállt, hozzám lépett, és kezét a vállamra tette. Ahogy most visszagondolok erre, úgy tűnik, volt ebben egy bizonyos kiszámítottság. De abban a pillanatban ez eszembe sem jutott. Érdekes, valahogy a nőkkel is így vagyok: amikor felémsugárzik valami csilingelő, elragadó mosoly, mindig azt hiszem, őszinte, mélyről fakad, s rendszerint éppen ez vesz le a lábamról, később viszont világosan látom, mennyire szándékolt volt az egész. Persze az is lehet, hogy utólag képzelődöm, illetve semmiféle módszerrel sem dönthető el, mikor is képzelődöm tulajdonképpen. Azt viszont nagyon is jól tudom, hogy ez az egész összehasonlítás hülyeség. Mert ha egy főparancsnok kiszámítottan viselkedik, az egészen más... Egy főparancsnok valójában csakis kiszámítottan viselkedhet.

— Nyugodj meg — mondta kezét a vállamon nyugtatva. — Nem erről van szó... És nem is mindenkinek egyformák az idegei...

Éreztem, hogy elvörösödöm. Hirtelen vigyázzba vágtam magam: — Várom a parancsaidat!

A Főparancsnok levette kezét a vállamról. — Hagyd a cirkuszt. — Aztán egy székre mutatott. Régimódi, gózzal hajlított fából készült székek voltak; ki tudja, valaha talán valami lebujban teljesített szolgálatot. Könnyen meglehet, hiszen a főhadiszállás berendezését is csak úgy innen-onnan szedték össze. — Ülj le, és gyűjts rá. — Csak mikor leültem, vettem észre, hogy lábaim utolsó erőfeszítésükkel tartottak állva. A Főparancsnok maga kínált meg tűzzel; valósággal dühített, hogy kezemben remeg a cigarettá.

Pár pillanatig mindketten csendben fújtuk a füstöt.

— Ismered a *...i hidat? — hallottam aztán a kérdést.

— Ismerem.

— Nyilván a jelentőségével is tisztában vagy.

— Természetesen.

— Nos, adok melléd néhány embert. Csupa kipróbált harcosokat. Komoly tapasztalataik vannak már az efféle munkában.

— Értelek.

— Azt persze mondanom sem kell, hogy a hidat erősen őrzik.

Fel akartam állni, de aztán mégis ülve maradtam:

— Minden kockázat vállalására kész vagyok.

— Helyes. Ezt vártam tőled.

Búcsúzóul kezét fogtunk. Meglepett kezének erős szorítása. Finom formája alapján ítélve, nem is gondoltam volna. Egészen a fedezék kijáratáig kísért.

Ma este, besötétedés után indulunk. Még mielőtt a hold feljön, oda kell érniünk. Ha minden rendben folyik le, a többiek hajnaltájt érkeznek vissza.